

Rapport 1942

**Besiktning av anmälda nya hällmålningen vid Åbosjön,
Sidensjö socken, Ångermanland**

Fornlämning, Raä

Fastighet,

Socken, Sidensjö

Kommun, Örnsköldsvik

Landskap, Ångermanland

Gustav Hallström

ATA

(Inv. 22986)
(2 handlingar)

F
FÖRORDNINGEN FÖR
RIKSANTIKVARIEN
DEN 3.3.1942
Beslut: *Fjäll i n-
m.*

D.nr. 3882 Ant. 31 OKT 1942
EVRL Akad. & Riksantikvarien

F
F

Till Riksantikvarieämbetet.

Statens Historiska Museum
Hä avdeln.
föredr. för museidirektören
den 30/12 1942
Beslut: *Rapporter till F.*
Konststyrelsen till Hä

FÖREDRAGEN FÖR
RIKSANTIKVARIEN
DEN 4/11 1942
Beslut: *Till F.*
Anderssons stadsplan
Till Fors Arb. Till
Folkshögsk. Kungälv
Konststyrelsen
Till M åter till F.

Enligt förordnande av den 15 september d.å. besiktigade un-

dertecknad i sällskap med red. B. Lundgren i Örnsköldsviksposten den 18 samma månad den av mig anmälda nya hällmålningen vid Åbosjön i Sidensjö socken, Ång. (jfr 3345/42).

För att nå platsen tas bussen Örnsköldsvik-Sollefteå efter nya landsvägen över Gålsjöbruk. Omkring 1 mil väster om Sidensjö kyrka och några hundra m. väster om Nybovallens fäbodar (straxt innan man når Grätnässjön) går en skogsstig åt söder till Å bys fäbodar vid Åbosjön. Sträckan är c:a 8 km., men räknat från närmaste gård vid landsvägen (Bölegårdarna) är det 11 km.

Ungefär halvvägs är tätt öster om stigen ett större stenblock, "altaret" kallat (jfr foto), på vilket legat ett offerkast, som dock nu till större delen kastats ner från stenen. Området är ganska höglänt - det benämnes också "fjäll" i trakten. Stigen når över 300 m., men sänker sig sedan kraftigt ner till Åbosjön, som ligger 203,5 m.ö.h.

Denna sjö, vars största utsträckning (SV-NÖ) endast är en knapp km, utgör egentligen den innersta avsnörda delen av den tämligen stora Hinnsjön öster därom, som på kartan uppges ligga på samma höjd ö.h. Vilket icke hindrar att den åliknande förbindelsen dem emellan visar strömmande vatten. Tillsamman med den ovanför Åbosjön liggande St. Degersjön utgöra de nämnda sjöarna källorna till Nätraån.

Åbosjön, som ju tydligt fått sitt namn av fäbodarna, är en vacker liten sjö, omgiven av jämna, långsluttande lider. Stränderna äro antingen dystränder med starr och andra vattenväxter och här och var stenar eller också stenstränder, oftast med en smal blockrand. Jfr några av fotona. Någon gång förekommer en ytterst obe-

tydlig sand- eller mjälaanhopning mellan blocken. Sålunda en straxt norr om den udde, utanför vilken målningen ligger. Å en annan c:a 200 m. söder därom fann jag ett par, möjligen slagna vita kvarteskärvor, som bifogas. Strandkanten är alltid smal, en eller ett par meter, varefter kommer "steget" eller det skarpt markerade högvattensmärket. Vid mitt besök var lågvatten.

Foto nr 2 visar en utsikt över sjön från fäbodarna mot öster. Till höger synes sundet fram mot sjöns östra och mindre del, där utloppet finnes. På sundets högra (södra) udde finnas ett par flata klippor, de enda av fast berg jag kunde se vid sjön. De undersöktes sedan utan att ge något resultat. Ungefär mitt i bilden ligger på motsatta stranden den stora sten ("Storsten" kallad), på vilken målningen finnes. Stenen är endast svagt synlig på bilden. Avståndet torde vara cirka 600 m. Foto 3 är tagen från sjöns nordända och visar stenens läge utanför den östra stranden. Anblicken var för oss icke uppmuntrande. Efter lämnade uppgifter skulle stenen kunna nås från land, men det var tydligen omöjligt. Båt fanns icke i sjön (d.v.s Åbosjön. I Hinnsjön fanns båtar, men de kunde icke nås). Yxa hade vi dock med oss, varför en flotte byggdes. På denna något rankiga och blöta grund skedde undersökningen. Jfr foto nr. 6.

Stenens läge framgår mer exakt av fotos 4-5. Den ligger c:a 30 m. rätt ut från en liten stenudde. Ett mellanliggande litet skär skiljes från udden av ett några m. brett och c:a en halv m. djupt sund. Mellan skäret och stenen är mer än mansdjupt vatten av 10-12 meters bredd. Tillsammans med en del glest liggande mindre block bildar även storstenen i lågvatten ett slags skär. Ett stycke ut från såväl udde, skär som storsten är stenig botten intill omkring metersdjup, sedan dybotten. Storstenen liknar stort sett en lutande kub med knappt 3 meters sidor och med toppen c:a 3 m. över vattenytan. Någon målning var icke synlig från land.

Målningen var anbragt på den sydvästra och från udden längst bort belägna sidan, vilken på grund av stenens lutning var en av de två lägsta sidorna eller 1,9 m. hög. Utåtlutningen är ganska

kraftig eller ungefär 0,5 m. Bredden är 2,35 m. Ytan av Storsten är i allmänhet sträv och mörkgrå, även åtskilligt lavklädd. Målningssidan är dock ljusare samt slät och glansig, särskilt vid och omkring målningen. Men även denna vägg är lavklädd till en del samt grånar mot ytterkanterna. Den är bildad av skikthuvudena och därigenom hårdare slipad vid ytans bildande. Denna glansiga yta är emellertid utsatt för flagringar, vilka i ganska betydande utsträckning skadat själva målningen. Otvivelaktigt orsakas flagringen framför allt av isgången och fluktuationerna i vattenståndet sedan isen varje år lagt sig. Målningen låg på en höjd över vattenytan av 15-120 cm. vid mitt besök, men att döma av högvattensmärkena på stenen när vattenståndet stundom c:a 80 cm . högre, en siffra som också, så vitt jag kunde se, utmärker flagringens högsta gräns (vid stora älgens manke). I någon mån kan även timmerflottningen ha förorsakat skador. - Stenprov togs på stenens nordvästsida, lagringsyta, och bifogas. I stenen kunde iakttagas ett par stora sprickbildningar, de farligaste straxt t. v. om målningen, jfr fotos nr 7-9. En av dem går även in i själva målningen, se teckningen.

De här meddelade detaljerna rörande läge, klippans beskaffenhet, ytans bildning och därå uppkomna skador äro helt överensstämmande med likartade företeelser vid redan tidigare kända hållmålningar. På samma sätt är det med målningen själv i alla avseenden.

Färgen, jfr bilagt färgkriteprov, är djupröd med en aning av violett. Den har nästan enhetligt samma nyans, är endast här och var något tunnare. Färgen sitter benhårt på klippytan, som utan fara för målningen kunde borstas för att få bort lavbildningar. Det säger sig självt att sådan borstning ändå måste företas med den allra största försiktighet och att den icke annat än i strängt vetenskapligt syfte får upprepas.

Färgspår synas möjligen på den lodräta nordvästra sidan av stenen, dock mycket osäkert. Väggens är dessutom här av annan och grövre art. Säker målning finnes så vitt jag kunde se endast i

nedre högra hörnet av stenkubens sydvästra sida och består av två konturtecknade och sammanhängande älgfigurer. Jag gjorde en kopia på genomskinligt papper av målningen sedan linjernas konturer lätt uppdragits med krita. Kopieringen var icke lätt. Den måste utföras från den föga bäriga flotten, som med stora möda endast ofullständigt kunde hållas stilla, dels med stänger mot bottenstenarna, dels med fingrarna i stenens ojämnheter. Vind och vågor drevo flotten cupphörligt från stenen, vilket också bidrog till att papperet blev vått och svårhanterligt. Det låga läget på den utåt-lutande stenväggen var också en försvårande omständighet. Trots att jag är övertygad om att kopian lyckats, måste jag därför ändå reservera mig för möjligheten av ett eller annat småfel. - Spår av utrunnen färg syntes på någon punkt, men endast obetydligt. För övrigt voro målningslinjerna klara och tydliga. Linjebredd genomsnittligt c:a 3 cm., med variationer mellan 1,5 och 8 cm. Det för uppfattningen av målningens innehåll mest försvårande momentet utgjordes av flagringarna.

Hela målningens längd - från nos på stora älgen till "öra" på den lilla - är 1,15 m. Granskningen av bilderna utelämnas här.

På grund av dålig väderlek blevo fotografierna icke så lyckade. Jag har dock gjort upp med red. Lundgren om fotografering vintertiden från fast is, även färgbilder.

Ägare till marken är Joh. Anderssons stärbhus, Å by, Siden-sjö (äldsta sonen i gården Anton Andersson). Ett brev dit rörande fornlämningens stora värde etc. vore synnerligen lämpligt. Lika-så vore av vikt att tillskriva innehavaren av Fors bolag, som här omhänderhar flottningen, dir. Theod. Hedberg, Köpmanholmen, med begäran om aktsamhet under flottningsarbetet. Stenen har använts under sådan verksamhet. Sålunda har en järnring genom borrhning blivit fäst i vänstra kanten av nordvästra sidan av stenen i jämnhöjd med stora älgens huvud, troligen som fästpunkt för ett spel eller en timmerbom el. dyl. Varje som helst borrhning i stenen bör förbjudas. Ringen bör dock få kvarsitta, då den kan göra nytta vid granskning av målningen. Alternativt kan även flottningschefen A. Weissman i Nätra, adr. Bjästa, tillskrivas om samma sak.

Stockholm den 30 oktober 1942.

G. Hallström